

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija
Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
K.Valdemāra ielā 157, Rīgā, LV – 1013 ♦ tālr. (+371)67388624 ♦ fakss (+371)67388634 ♦ e-pasts: ptac@ptac.gov.lv

SIA „Lielvārdes aktīvās atpūtas centrs”
Reģ.Nr. LV40003812507
Krasta ielā 2
Lielvārdē, LV-5070

(...)

LĒMUMS
par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem
līguma noteikumiem

2007.gada 16.maijs

Nr.27-lg

Patērētāju tiesību aizsardzības centrā (turpmāk – *PTAC*) 2007.gada 12.februārī saņemts (...) iesniegums (turpmāk- *Iesniegums*) sakarā ar SIA „Lielvārdes aktīvās atpūtas centrs” (turpmāk- *Sabiedrība*) patērētājiem piedāvātajiem „Mazizmēra kuģošanas līdzekļa un ūdenstransporta inventāra nomas kvīts” noteikumiem.

PTAC, izskatot lietā esošos materiālus, **konstatē**:

[1] 2006.gada 22.jūnijā (...) noslēdza līgumu par *Sabiedrības* pakalpojumu izmantošanu, parakstot „Mazizmēra kuģošanas līdzekļa un ūdenstransporta inventāra nomas kvīti” (turpmāk- *Nomas kvīts*).

[2] *Iesniegumā* lūgts izvērtēt apstākļus, kas saistīti ar ūdens motociklu iznomāšanu un uzdot pārtraukt pildīt netaisnīgo līguma noteikumu par šķīrējtiesas klauzulu, kas ietverts *Nomas kvītī*.

Iesniegumā (...) norāda, ka viņš parakstījis *Sabiedrības* iepriekš sagatavotu *Nomas kvīti*, ka tajā ietvertie noteikumi, tai skaitā šķīrējtiesas klauzula, nav tikuši apspriesti ar viņu, ka tas ir standartlīgums un ka viņam nav bijusi iespēja mainīt *Nomas kvītī* ietvertos noteikumus.

Iesniedzējs uzskata, ka *Nomas kvītī* ietvertā šķīrējtiesas klauzula nav spēkā un *Sabiedrības* rīcība, pieprasot parakstīt iepriekš sagatavotu *Nomas kvīti* un nepieļaujot izmaiņas tajā, ir pretēja labticīguma prasībām un neatbilst nacionāliem un starptautiskiem tiesību aktiem.

[3] Sakarā ar *Iesniegumu* un *Nomas kvīts* vērtējumu *PTAC* 2007.gada 16.februārī un atkārtoti 2007.gada 12.aprīlī saskaņā ar *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* (turpmāk- *PTAL*) 26.panta otrās daļas noteikumiem un 2006.gada 1.augusta Ministru kabineta noteikumu Nr.632 „*Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums*” 6.3. un 6.4.apakšpunktu pieprasīja *Sabiedrībai* sniegt rakstveida paskaidrojumu par *Iesniegumā* minēto, kā arī pieprasīja sniegt informāciju par to, vai tādi paši līgumi kā *Nomas kvīts* ir noslēgti un šādi līgumu projekti tiek piedāvāti arī citiem patērētājiem (pievienojot ar diviem citiem patērētājiem noslēgtu līgumu kopijas un patērētājam piedāvāta līguma projektu).

Tāpat saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 62.panta pirmās daļas noteikumiem *PTAC* aicināja *Sabiedrību* izteikt savu viedokli par *Nomas kvīts* noteikumu atbilstību *PTAL* un citu normatīvo aktu prasībām, kā arī aicināja *Sabiedrību* sniegt informāciju par veiktajām darbībām sakarā ar *PTAC* konstatēto netaisnīgo līguma noteikumu izslēgšanu vai grozīšanu.

[4] Līdz šim brīdim *PTAC* nav saņemti pieprasītie paskaidrojumi un informācija, kā arī *Sabiedrība* nav paudusi savu viedokli lietā.

PTAC, izvērtējot lietā esošos materiālus, **secina**:

1. Saskaņā ar *PTAL* 1.panta 3.punktu (...) ir uzskatāms par patērētāju (turpmāk- *Patērētājs*), savukārt SIA „*Lielvārdes aktīvās atpūtas centrs*” atbilstoši *PTAL* 1.panta 4.punktam- par pakalpojuma sniedzēju, līdz ar to *Nomas kvīts* noteikumiem ir jāatbilst *PTAL* prasībām.

2. Saskaņā ar *PTAL* 25.panta ceturtais daļas 6.punktu *PTAC* funkcijās ietilpst „*patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību veikšana, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi*”. Tādējādi *PTAC* ir tiesīgs pieņemt lēmumu par patērētāja tiesību izvērtēšanu savas kompetences ietvaros.

3. Saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punkta noteikumiem „*patērētāja tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi*”. Savukārt saskaņā ar *PTAL* 6.panta pirmo daļu „*ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nedrīkst piedāvāt tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem*”. Tātad atbilstoši *PTAL* 6.panta pirmās daļas noteikumiem *Sabiedrība* nedrīkst iekļaut netaisnīgus līguma noteikumus patērētājiem piedāvātajos līgumos un to projektos. *PTAL* 6.panta ceturtajā daļā noteikts, ka, „*novērtējot līguma noteikumus, ņem vērā pārdotās preces vai sniegtā pakalpojuma raksturu, visus apstākļus, kādos līgums noslēgts, kā arī noslēgtā līguma un ar to saistītā līguma noteikumus*”.

4. Lai arī konkrētais līgums ir noslēgts, tomēr *PTAL* ir paredzēti izņēmumi no vispārējiem līgumu slēgšanas noteikumiem. Lai konstatētu, vai attiecīgais līguma noteikums ir apspriests, jāņem vērā *PTAL* 6.panta piektajā un septītajā daļā noteiktais. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta piektajā daļā teikto „*līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus*”. No šīs tiesību normas izriet, ka

noteikums vienmēr uzskatāms par neapspriešanu, ja tas ir sastādīts iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot tā saturu. Vistipiskākais šāda gadījuma piemērs ir tipveida jeb standartlīgums. Šāds viedoklis ir pamatots arī tiesību doktrīnā: „standartlīgumi *per se* tiek uzskatīti par neapspriežamiem, tāpēc standartnoteikumu piemērošanas gadījumā faktiski nav nekādas juridiskas iespējas izvairīties no *Netaisnīgu līgumu direktīvas* piemērošanas. Pat skaidri izteikts patērētāja apliecinājums, ka viņš ir iepazīstināts ar līguma standartnoteikumiem un vienojies par tiem neizslēdz direktīvas piemērošanu” (Zadraks G. „*Direktīvas 93/13/EEK par netaisnīgiem noteikumiem patērētāju līgumos nepieciešamā reforma*”// „*Likums un Tiesības*”, 2005. Nr.4, 103.lpp.). Turklāt atbilstoši *PTAL* 6.panta sestajai daļai, „*ja ir apspriesti atsevišķi līguma noteikumi vai atsevišķu noteikumu attiecīgi aspekti, tad nevar uzskatīt, ka savstarpēji apspriesti ir arī pārējie līguma noteikumi*”. Savukārt, *PTAL* 6.panta septītā daļa nosaka, ka „*ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt*”.

PTAC norāda, ka par apspriestiem līguma noteikumiem uzskatāmi līguma noteikumi, par kuriem līgumslēdzēji, savstarpēji tos apspriežot (savstarpēji apmainoties viedokļiem), ir vienojušies. Līdz ar to parakstīts līgums pats par sevi nav pietiekams pierādījums tam, ka līgumslēdzēji ir savstarpēji apsprieduši katru līguma noteikumu atsevišķi (sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedums lietā Nr.C30519003 motīvu daļas 14.punktū).

No *Iesniegumā* minētā izriet, ka *Patērētājs* ir parakstījis iepriekš sagatavotu standartlīgumu un ka *Nomas kvītī* ietvertie noteikumi nav tikuši apspriesti ar *Patērētāju*, un ka *Patērētājam* nav bijusi iespēja mainīt šos līguma noteikumus.

PTAC konstatē, ka *Sabiedrība* nav iesniegusi pierādījumus tam, ka *Nomas kvīts* noteikumi ir tikuši apspriesti ar *Patērētāju*. Līdz ar to *PTAC* secina, ka *Nomas kvīts* noteikumi ir līgumslēdzēju pušu neapspriešti.

5. *PTAC* vairākkārtīgi pieprasīja *Sabiedrībai* paskaidrojumus saistībā ar *Iesniegumā* minēto un aicināja izteikt savu viedokli par *Nomas kvīts* noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Līdz 2007.gada 16.maijam *PTAC* nav saņēmis nekādu rakstveida informāciju no *Sabiedrības*.

PTAC norāda, ka no *Administratīvā procesa likuma* (turpmāk – *APL*) 62.panta pirmās daļas izriet iestādes pienākums, lemjot par tāda administratīvā akta izdošanu, kurš varētu būt nelabvēlīgs adresātam vai trešajai personai, iestādei noskaidrot un izvērtēt adresāta vai trešās personas viedokli un argumentus šajā lietā.

Saskaņā ar *APL* iestādes pienākums ir objektīvi noskaidrot lietas apstākļus un nepieciešamības gadījumā vākt pierādījumus pēc savas iniciatīvas, kā arī dot administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus (objektīvās izmeklēšanas princips). *APL* 59.panta pirmā daļa nosaka, ka „*pēc administratīvās lietas ierosināšanas iestāde iegūst informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu. Lai iegūtu nepieciešamo informāciju un panāktu tiesisku, taisnīgu un efektīvu lietas izskatīšanu, iestāde pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus*”. Savukārt *APL* 59.panta ceturtnā daļa nosaka, ka „*procesa dalībniekam ir pienākums iesniegt pierādījumus, kas ir viņa rīcībā, un paziņot iestādei par faktiem, kas viņam ir zināmi un konkrētajā lietā varētu būt būtiski*”.

Objektīvās izmeklēšanas princips nozīmē, ka valsts nevar tikai „*gaidīt, ko persona spēs pierādīt*”, ir nepieciešams noskaidrot objektīvo patiesību lietā, jo personai vienai pašai var būt apgrūtināti pierādīt savu subjektīvo publisko tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu. Tomēr ir jāņem vērā tas, ka „*Dalībnieku līdzdarbība procesā kalpo galvenokārt viņu tiesību īstenošanai un aizsardzībai. Tā vienlaikus ir arī līdzeklis lietas apstākļu noskaidrošanai (dalībnieki lielākoties ir pat galvenie informācijas avoti). Tāpēc līdzdarbība ir gan dalībnieku tiesība, gan pienākums*” (Sk.: Kopp F. *Verwaltungsgerichtsordnung*. 10. Auflage. Munchen, 1994, S.11443 – 1144).

Tas nozīmē, ka procesa dalībnieki lēmuma pieņemšanai nepieciešamo faktu konstatēšanā nevar palikt pasīvi. Dalībniekiem savu iespēju robežās ir jāpiedalās pierādījumu savākšanā (Sk.: Bērziņš M. *Objektīvās izmeklēšanas princips Administratīvā procesa likumā // Likums un Tiesības*, 2003, Nr.6 (46), 180.lpp.), jo praksē pietiekama faktu noskaidrošana bez pušu līdzdarbības nebūs iespējama (Sk.: Schmitt Glaeser W. *Verwaltungsprozessrecht*. 9., neubearbeitete Auflage. Heidelberg, C. F.Muller Verlag, 2004, S.9.).

Tātad, vadoties no augstāk minētā, *PTAC* norāda, ka *Sabiedrībai* bija tiesības un pienākums līdzdarboties administratīvajā procesā, sniedzot *PTAC* nepieciešamo informāciju. Tā kā *Sabiedrība* līdz šim laikam nav sniegusi atbildi uz *PTAC* atkārtoti pieprasīto informāciju, *PTAC* ir tiesīgs pieņemt lēmumu par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem līguma noteikumiem bez *Sabiedrības* sniegta viedokļa.

6. Izvērtējot *Nomas kvīts* noteikumus, *PTAC* konstatē, ka tajā ir iekļauts šāds noteikums: „*Visi strīdi saistībā ar Nomas kvīts parakstīšanas rezultātā uzņemtajām līgumiskajām saistībām tiek risināti, pusēm vienojoties vai Komerctiesību asociācijas šķīrējtiesā, Rīgā, Dzirnnavu ielā 73-2*”.

No šī *Nomas kvīts* noteikuma izriet, ka visi strīdi tiks risināti, pusēm vienojoties vai Komerctiesību asociācijas šķīrējtiesā. Līdz ar to *PTAC* secina, ka minētais *Nomas kvīts* noteikums ietver šķīrējtiesas klauzulu. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 7.punkta noteikumiem par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas „izslēdz vai kavē patērētāja tiesības vērsties patērētāju tiesību aizsardzības iestādēs vai tiesā, paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā”. No konkrētās tiesību normas izriet, ka jebkurš līguma noteikums, kas kavē patērētāju izmantot iepriekš minētās tiesības, ir uzskatāms par netaisnīgu. Tā kā *Nomas kvīts* paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā-Komerctiesību asociācijas šķīrējtiesā, tad minētais līguma noteikums ir uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu *PTAL* izpratnē un ir atzīstams par spēkā neesošu, jo patērētājam tiek liegta iespēja realizēt savu tiesību aizsardzību Latvijas Republikas vispārējās tiesu instancēs un līdz ar to tiek kavētas patērētāja likumīgās tiesības uz savu tiesību aizsardzību tiesā. Tas izriet arī no *Civilprocesa likuma* 132.panta pirmās daļas 2.punkta noteikumiem, kas nosaka, ka tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja puses likumā noteiktā kārtībā ir vienojušās par strīda izskatīšanu šķīrējtiesā. *PTAC* norāda, ka, lai gan *Civilprocesa likumā* ir noteikts regulējums par šķīrējtiesām, tomēr strīdus, kuros viena puse ir patērētājs (kas uzskatāms par „vājāko līgumslēdzējpusi”) nav pieļaujams izskatīt tikai šķīrējtiesā, ņemot vērā, ka šķīrējtiesas spriedums nav pārsūdzams.

Tāpat *PTAC* vērš uzmanību uz to, ka Satversmes tiesa 2005.gada 17.janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-10-01 9.3.2.rindkopā ir norādījusi, ka patērētāju tiesības paredz īpašus ierobežojumus šķīrējtiesas līguma slēgšanai. Arī juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka šķīrējtiesas klauzula pārkāpj patērētāja tiesības. Tā, piemēram,

profesors K.Torgāns ir norādījis: „Ļaujot bez ceremonijām patērētājam uzspiest vienu šķīrējtiesnesi un ar to viņam atņemot iespēju uz lietas izskatīšanu tiesā, tiek pārkāpts Patērētāju tiesību aizsardzības likums” (K.Torgāns. *Šķīrējtiesas Latvijā: vajadzīgas radikālas pārmaiņas*. Jurista Vārds, 11.01.2005.). K.Torgāns skaidrojis, ka šķīrējtiesas process galvenokārt ir domāts strīdu izskatīšanai starp komersantiem, kas noteikts arī UNCITRAL noteikumos (*United Nation Commission On International Trade Rule, Arbitration rules, General Assembly Resolution 31/98*), kas pārņemti daudzu Latvijas šķīrējtiesu reglamentos.

PTAC atzīmē, ka arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2006.gada 7.marta spriedumā lietā Nr.C30519003 ir atzinis, ka šķīrējtiesas klauzula ar patērētāju noslēgtā līgumā uzskatāma par netaisnīgu līguma noteikumu.

Pamatojoties uz augstāk minēto, PTAC norāda, ka *Nomas kvīts* noteikums, kas ietver šķīrējtiesas klauzulu, ir uzskatāms par netaisnīgu līguma noteikumu un saskaņā ar PTAL 6.panta astoto daļu atzīstams par spēkā neesošu.

7. PTAC arī konstatē, ka *Nomas kvītī* ietverts šāds noteikums: „Bez viltus un pēc *Nomnieka brīvas gribas Nomnieks paraksta šo Nomas kvīti un ar savu parakstu apliecina, ka ir iepazinies ar mazizmēra kuģošanas līdzekļu un ūdenstransporta inventāra nomas nolikumu un apņemas to godprātīgi izpildīt, un ir informēts par to, ka sods par mazizmēra kuģošanas līdzekļa un ūdenstransporta inventāra bojājumiem vai nepareizu ekspluatāciju ir no 30 līdz 60 LVL (neskaitot rezerves daļu, remonta darbu un dīkstāves izmaksas)”.*

PTAC secina, ka no šī noteikuma nav skaidrs, kādā veidā patērētājs tiek iepazīstināts ar augstākminēto inventāra nomas nolikumu. Tāpat PTAC norāda, ka nav saprotams soda apmēra „no LVL 30 līdz 60” ekonomiskais pamatojums un tā piemērošana konkrētam gadījumam, ņemot vērā, ka šī līgumsoda apmērs nav konkrēti noteikts.

Tādējādi PTAC atzīst, ka *Nomas kvīts* noteikums, kas paredz, ka „(..) sods par mazizmēra kuģošanas līdzekļa un ūdenstransporta inventāra bojājumiem vai nepareizu ekspluatāciju ir no 30 līdz 60 LVL (neskaitot rezerves daļu, remonta darbu un dīkstāves izmaksas”, ir neskaidrs līguma noteikums, un PTAC norāda, ka šis *Nomas kvīts* noteikums ir jāgroza, precizējot to un paredzot konkrētu, proporcionālu un samērīgu līgumsodu.

PTAC atzīmē, ka saskaņā ar PTAL 6.panta otro daļu neskaidri un neprecīzi līguma noteikumi tiek tulkoti par labu patērētājam.

Vadoties no augstāk minētā un pamatojoties uz PTAL 3.panta 2.punktu, 5.panta otrās daļas 5.punktu, 6.panta pirmo daļu, 6.panta otro daļu, 6.panta trešās daļas 1.punktu, 6.panta trešās daļas 7.punktu, 6.panta ceturto, piekto, sesto, septīto, astoto daļu, 25.panta ceturtais daļas 6.punktu, 25.panta astotās daļas 1.punktu, PTAC **uzdod** SIA „Lielvārdes aktīvās atpūtas centrs”:

- 1) pārtraukt pildīt netaisnīgo *Nomas kvīts* noteikumu, kas nosaka, ka „*visi strīdi saistībā ar Nomas kvīts parakstīšanas rezultātā uzņemtajām līgumiskajām saistībām tiek risināti, pusēm vienojoties vai Komerctiesību asociācijas šķīrējtiesā, Rīgā, Dzirnau ielā 73-2*”, ar patērētāju (...), kā arī pārtraukt pildīt ar citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos tāda paša satura noteikumu, kuru

SIA „Lielvārdes aktīvās atpūtas centrs” un patērētāji nav savstarpēji apsprieduši;

- 2) mēneša laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās brīža izslēgt no patērētājiem piedāvātajiem līgumu projektiem tāda satura noteikumus, kas paredz, ka „*visi strīdi saistībā ar Nomās kvīts parakstīšanas rezultātā uzņemtajām līgumiskajām saistībām tiek risināti, pusēm vienojoties vai Komerctiesību asociācijas šķīrējtiesā, Rīgā, Dzirnavu ielā 73-2*”, kā arī grozīt līgumu projektos *Nomas kvīts* noteikumu, kas paredz, ka „*(..) sods par mazizmēra kuģošanas līdzekļa un ūdenstransporta inventāra bojājumiem vai nepareizu ekspluatāciju ir no 30 līdz 60 LVL (neskaitot rezerves daļu, remonta darbu un dīkstāves izmaksas)*”;
- 3) sniegt informāciju *PTAC* par administratīvā aktu izpildi pirms administratīvā akta lemjošās daļas 2.punktā noteiktā izpildes termiņa beigām atbilstoši *PTAL* 25.panta desmitās daļas noteikumiem (tai skaitā iesniedzot pārstrādāto līguma projektu).

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 70.panta pirmo daļu, 76.panta pirmo daļu un otro daļu, 79.panta pirmo daļu un *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* 25.panta pirmo daļu šo administratīvo aktu adresāti var apstrīdēt Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijā viena mēneša laikā kopš tā paziņošanas adresātiem, iesniedzot iesniegumu Patērētāju tiesību aizsardzības centrā, Rīgā, Kr. Valdemāra ielā 157.

Direktore (paraksts)
(zīmogs)

B.Vītoliņa

(...)

IZRAKSTS PAREIZS